

**Nový pohled na profesi učitelů a jeho
vliv na tvorbu profesního standardu
učitelů odborných předmětů a
odborného výcviku**

Kostelec nad Černými lesy

7. 6. 2007

**Doc. PhDr. Josef Malach, CSc.
Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě**

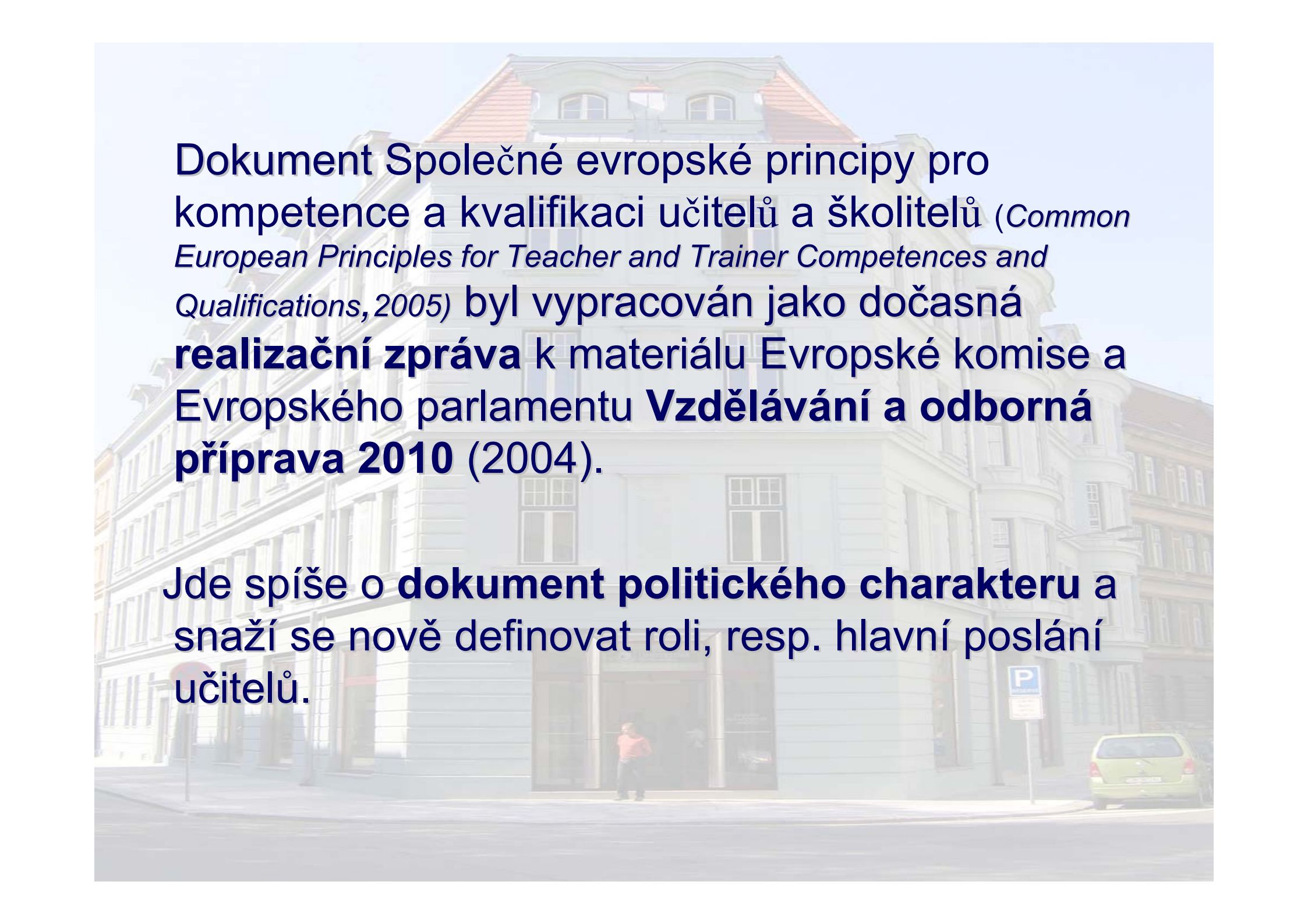
Obsah

- 1. Společné evropské principy pro kompetence a kvalifikaci učitelů a školitelů (*Common European Principles for Teacher and Trainer Competences and Qualifications, 2005*)**
- 2. Potřebujeme profesní standard učitelů odborných předmětů a odborného výcviku?**
- 3. Sedm dalších otázek, pokud odpovíme na předchozí otázku „ano“.**

1. část

Společné evropské principy pro kompetence a kvalifikaci učitelů a školitelů (*Common European Principles for Teacher and Trainer Competences and Qualifications, 2005*)

Dokument Společné evropské principy pro kompetence a kvalifikaci učitelů a školitelů (*Common European Principles for Teacher and Trainer Competences and Qualifications, 2005*) byl vypracován jako dočasná **realizační zpráva** k materiálu Evropské komise a Evropského parlamentu **Vzdělávání a odborná příprava 2010** (2004).

Jde spíše o **dokument politického charakteru** a snaží se nově definovat roli, resp. hlavní poslání učitelů.

Stručně lze shrnout, že:

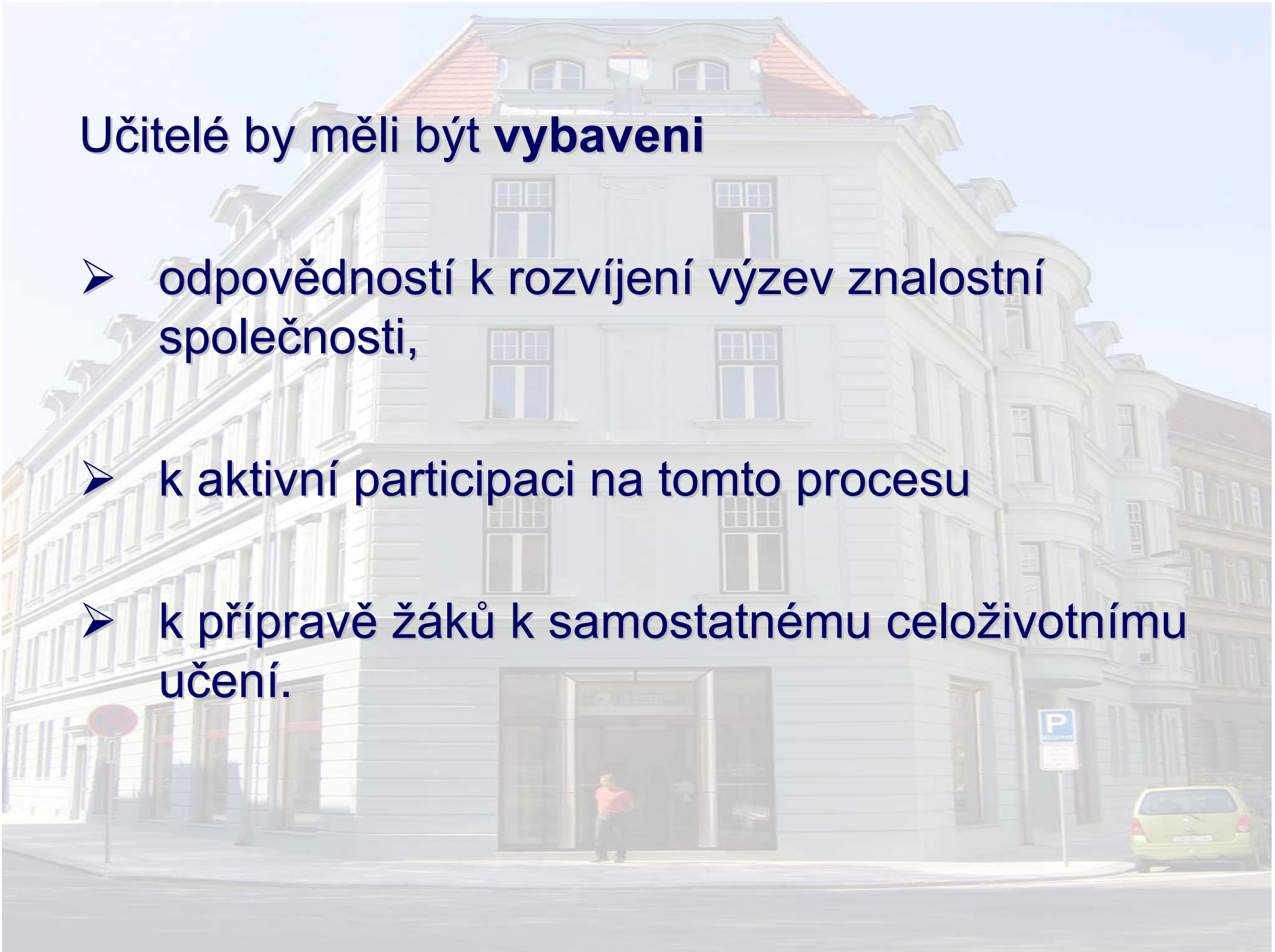
1. Učitelé a učitelé odborných předmětů hrají klíčovou roli při **podporování učebních zkušeností** mladých lidí i učících se dospělých.
2. Učitelé jsou **klíčovými aktéry v procesu rozvoje vzdělávacího systému a při implementaci reformy**, které mají učinit z Evropské unie nejvýkonnější, na znalostech založenou společnost.
3. Učitelé uznávají, že **vysoká kvalita vzdělávání** zajistí žákům naplnění osobního uspokojení, lepší sociální dovednosti a mnohem rozmanitější pracovní příležitosti.
4. Jejich profese, která je plně inspirována významem celistvosti a požadavkem **rozvíjení potencialit všech učících se jedinců**, má silný vliv na společnost a hraje životně důležitou roli ve zlepšování lidských možností a formování budoucích generací.

Aby mohlo být dosaženo těchto ambiciózních cílů, Evropská unie spatřuje ve pojetí rolí učitelů a v jejich celoživotním učení a rozvoji kariéry klíčovou prioritu.

Učitelé by měli být **vybaveni**

- odpovědností k rozvíjení výzev znalostní společnosti,
- k aktivní participaci na tomto procesu
- k přípravě žáků k samostatnému celoživotnímu učení.

Měli by být z tohoto důvodu **schopni**

- reflektovat proces učení a vyučování cestou nepřetržitého kritického pohledu na předmětové znalosti, na obsah kurikula, na pedagogiku, inovace, výzkum a sociální a kulturní dimenzi edukace.

Vzdělávání učitelů **vyžaduje**

- ❑ vysokoškolskou **kvalifikaci** (nebo její ekvivalent)
- ❑ a **podporu silným partnerstvím** mezi vysokoškolským vzděláváním a školami nebo dalšími institucemi, v nichž budou učitelé zaměstnáni

Čtyři „Společné evropské principy“

které mohou být podnětem k tvorbě politik, které zvýší kvalitu a efektivitu edukace v celé EU

- 1. dobře kvalifikovaná profese**
- 2. profese zařazena do kontextu celoživotního učení**
- 3. mobilní profese**
- 4. profese založená na partnerství**

Dobře kvalifikovaná profese

- ❑ Vysoce kvalitní vzdělávací systém vyžaduje, aby všichni učitelé byli **graduováni ve vysokoškolských institucích**, a ti, kdo pracují v oblasti počátečního **odborného vzdělávání**, by měli být vysoce kvalifikováni v jejich **profesním oboru a mít příslušnou pedagogickou kvalifikaci.**
- ❑ Každý učitel by měl mít **příležitost k pokračování ve svých studiích do nejvyšší úrovně**, aby si rozvíjel své vyučovací kompetence a zvyšoval příležitosti pro rozvoj ve své profesi.
- ❑ Učitelské vzdělávání je **multidisciplinární**. To znamená, že učitelé mají široké předmětové znalosti, dobré pedagogické znalosti, dovednosti a kompetence pro vedení a podporu žáků a pro pochopení sociální a kulturní dimenze edukace.

Profese zařazena do kontextu celoživotního učení

- ❑ Učitelé by měli být **podporováni v profesionálním rozvoji v průběhu kariéry**. Oni sami i jejich zaměstnavatelé by měli uznávat důležitost osvojování nových znalostí a učitelé by měli být schopni inovovat a využívat důkazů ve své práci. Potřebují být zaměstnáni v institucích, které oceňují celoživotní vzdělávání.
- ❑ Učitelé by měli být povzbuzováni k **přezkoumávání důkazů o efektivní praxi a k průběžným inovacím a** zabývat se výzkumem za účelem udržení kroku s rozvíjející se znalostní společností.
- ❑ Měli by být podpořeni k aktivní spoluúčasti na profesionálním rozvoji, který může zahrnovat období strávené **mimo vzdělávací sektor** a toto by mělo být **uznáváno a odměňováno ve vzdělávacím systému**.

Mobilní profese

- ❑ Mobilita by měla být ústřední **komponentou pregraduálních i dalších navazujících vzdělávacích programů.**
- ❑ Učitel by měl být podporován k **účasti na evropských projektech** a strávit čas prací nebo studiem **v jiných evropských zemích** z důvodů profesního rozvoje. Ti, kteří tak učiní, by měli mít uznán jejich status v hostující zemi a jejich participace uznána a oceněna v jejich domovské zemi.
- ❑ Měli by mít také příležitost k **mobilitě mezi různými stupni vzdělávání a také mezi různými profesemi ve vzdělávacím systému, resp. sektoru** (tj. i mimo resort školství)

Profese založená na partnerství

- ❑ **Instituce poskytující učitelské vzdělávání** by měly organizovat svoje aktivity **ve spolupráci** se školami, místním pracovním prostředím, profesními učitelskými organizacemi a dalšími podílňíky na edukaci.
- ❑ Vysokoškolské instituce potřebují zajistit, že jejich **výuka aplikuje znalosti z současné praxe.**
- ❑ Partnerství při přípravě učitelů, které má vliv na základy praktických dovedností a vědecké a akademické základy, může **umožňovat učitelům reflexi jejich vlastní nebo cizí praxe.**
- ❑ Učitelské vzdělávání by mělo být podporováno a být **objektem studia a výzkumů.**

Z uvedených principů jsou pak vyvozovány
klíčové kompetence učitelů

Dokument je seskupuje do tří podskupin, pomocí
konstatování, že učitel by měl být schopen:

a) pracovat s jinými

**b) pracovat se znalostmi, technologiemi a
informacemi**

c) pracovat se společností a ve společnosti

a) pracovat s jinými

Učitelé:

- vykonávají profesi založenou na hodnotách **sociální inkluze a rozvoje potenciálu každého žáka**
- potřebují mít **znalosti o lidském růstu a rozvoji** a prokázat vlastní důvěru, když se zabývají jinými lidmi
- mají být schopni **pracovat s učiteli se jedinci jako individualitami** a podporovat je v úsilí o dosažení plné **participace a aktivního začlenění do společnosti**,
- mají být schopni pracovat takovými způsoby, které zvyšují kolektivní rozum učících se a **spolupracovat s kolegy učiteli** při zdokonalování vlastního učení a vyučování.

b) pracovat se znalostmi, technologiemi a informacemi

Učitelé

- by měli být schopni **pracovat s mnoha druhy a typy znalostí**
- by měli být vybaveni k **získávání, analýze, ověřování, vyjadřování a transmisi znalostí**, využívající k tomu **technologií**
- by měli **vytvářet a řídit učící se prostředí** a uchovávat intelektuální svobodu k rozhodování
- mohou efektivně **integrovat ICT do vyučování a učení se**
- by měli být připraveni k **vedení a podpoře učících se v sítích**, v nichž najdou nebo vytvoří informace
- měli by mít dobré **znalosti z vyučovaných předmětů** a nahlížet na učení jako na celoživotní proces
- by se měli **učit ze svých vlastních zkušeností** a spojovat je do široké řady vyučovacích učebních strategií

c) pracovat se společností a ve společnosti

Učitelé

- by měli přispívat k přípravě učících se ke společné odpovědnosti v **roli občanů EU**
- by měli podporovat **mobilitu a kooperaci v Evropě** a povzbuzovat interkulturní respekt a porozumění
- by měli mít pochopení pro nalezení vyváženosti mezi respektováním a uvědomováním si rozdílností kultury žáků a **identifikací společných hodnot**
- potřebují pochopit faktory **utvářející sociální kohezi a exkluzi** ve společnosti a být si vědomi etických dimenzí znalostní společnosti
- by měli umět efektivně **spolupracovat s místní komunitou** a s partnery a podílníky na vzdělávání – s rodiči, s institucemi vzdělávajícími učitele a poslanci
- mohou přispívat k fungování systému **zajišťování kvality**

2. část

**Potřebujeme profesní standard učitelů
odborných předmětů a odborného
výcviku?**

„Ano“

3. část

1. Jaké **funkce** by měl profesní standard plnit?
2. Jaká bude **vazba zákonem stanovených předpokladů** pro výkon funkce pedagogického pracovníka a standardu?
3. Jaká bude v případě učitelské profese jako multidisciplinární profese **formální struktura standardu**?
4. Jak a kým bude stanoven **hodnotící standard**?
5. Kdo bude **autorizačním orgánem** uznávání zkoumaných kvalifikací a jaké budou vazby tohoto orgánu na Akreditační komisi vlády ČR a Akreditační komisi pro DVPP při MŠMT?
6. Jaké **důsledky lze vyvozovat z neplnění** či nedodržování profesního standardu vůči organizacím připravujícím tyto učitele nebo dále vzdělávajícím učitele?
7. Jaká jsou možná, resp. již nyní předpokládaná **specifika profesního standardu UOP a UOV** a zda a event. jak je efektivně vyjádřit ve standardu?

1. Jaké funkce by měl profesní standard plnit?

- ❑ **vzdělávací** – je východiskem pro tvorbu vzdělávacích programů počátečního i dalšího vzdělávání (kvalifikačního, specializačního, prohlubujícího, inovačního, modulového aj. vzdělávání)
- ❑ **ekonomickou** – za splnění požadavků standardu (či jeho dílčích součástí) by náležela učitelům odpovídající odměna
- ❑ **personální** – zaměstnavatelé učitelů by získali do rukou nástroj pro výběr, rozmísťování a hodnocení učitelů,
- ❑ **motivační** – uchazeče o výkon učitelského povolání nebo pro již angažované učitele by profesní standard představoval incentivy ke studiu a plánování kariéry
- ❑ **právní** – kodifikoval by na národní úrovni evropské koncepce rozvoje vzdělávání, odborné i učitelské přípravy (viz některé aktuální v seznamu literatury)

2. Vazba mezi zákonem stanovenými předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka a standardem

- ❑ Legislativní proces v oblasti norem upravujících výkon pedagogických profesí a proces tvorby profesního standardu nutno **harmonizovat** (zmocnění v zákoně, novelizace stávající právní úpravy pro oblast pedagogických profesí aj).
- ❑ Stanovení **kontrolní činnosti státních institucí** ve věci reálného, aktuálního stavu kompetencí učitelů (na jak dlouho je učiteli udělena licence pro výučování?)
- ❑ Jakým způsobem **právně ošetřit požadavky na mobilitu učitelů** mezi školou a praxí a mezi stupni a druhy škol vzdělávací soustavy či v mezinárodním rámci.

3. Formální struktura standardu učitelské profese jako multidisciplinární profese

- ❑ Kdo bude stanovovat a posuzovat odbornou (předmětovou způsobilost) a kdo pedagogickou způsobilost a v jakém tvaru budou požadavky formulovány? (Např. při pedagogickém studiu pro absolventy neučitelských studijních oborů intuitivně či naivně předpokládáme, že absolvent tohoto oboru má patřičné odborné vzdělání.)
- ❑ Je vůbec možné stanovit u pedagogických profesí jako profesí manažerských, tvořivých a na mnoha vnitřních a vnějších podmínkách závislých profesích tak přesně a **operacionalizovaně vykonávané činnosti**? Pokud ano, tak s jakou mírou konkretizace?

Poznámka:

Pokud bude standard tvořen s ohledem na Zákon 179/2006 Sb.o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání (jak jinak), pak by měl **umožňovat modulární cestu k získání kvalifikace cestou** získání počátečního vzdělávání a dílčí kvalifikace nebo získání dílčích kvalifikací.

4. Stanovení hodnotícího standardu

- ❑ Bude požadováno naplnění formálních kvalifikačních požadavků, nebo bude **zavedeno zkoumání (ověřování, atestování) skutečné kvalifikace výkonovými zkouškami „učitelské způsobilosti“?**

Odpovědi na tuto otázku jsou hledány nejméně sto let s různou mírou balancování mezi „papírovou“ kvalifikací a zkouškou prokazující skutečné odborné a pedagogické kompetence.

- ❑ Z odpovědi na předchozí otázku bude vyplývat další otázka, a sice „Jak detailně má hodnotící standard popsat všechny pro učitelskou profesi závažné kompetence a s jakou mírou konkrétnosti stanovit kritéria jejich dosažení?“
(spíše analytické nebo holistické přístupy?)

5. Autorizační orgán pro uznávání zkoumaných učitelských kvalifikací a vazby tohoto orgánu na Akreditační komisi vlády ČR a Akreditační komisi pro DVPP při MŠMT

- Určení autorizačního orgánu** či více orgánů bude velmi závažným rozhodnutím.
- Může být respektována současná **praxe v případě vysokoškolských studijních programů pro učitele** nebo bude zaveden autorizační orgán?
- Pokud se takto bude uvažovat, pak musí být rozhodnuto **na jaké decizní úrovni** (pokud vůbec) jej **zřídit**

6. Vyvozování důsledků z neplnění či nedodržování profesního standardu vůči organizacím připravujícím učitele nebo dále vzdělávajícím učitele

- Odpověď na tuto otázku se bude vázat na faktor „**propojenosti**“ zákona o pedagogických pracovnících a případně přijatého standardu.
- Každopádně bude na zájemce o profesi nebo pro její aktivní vykonavatele motivačně silně kladně nebo záporně působit **objektivita při vyvozování závěrů z neplnění standardu** nebo z případně udělených výjimek.
- Jsme připraveni na vyvozování vůbec nějakých důsledků?

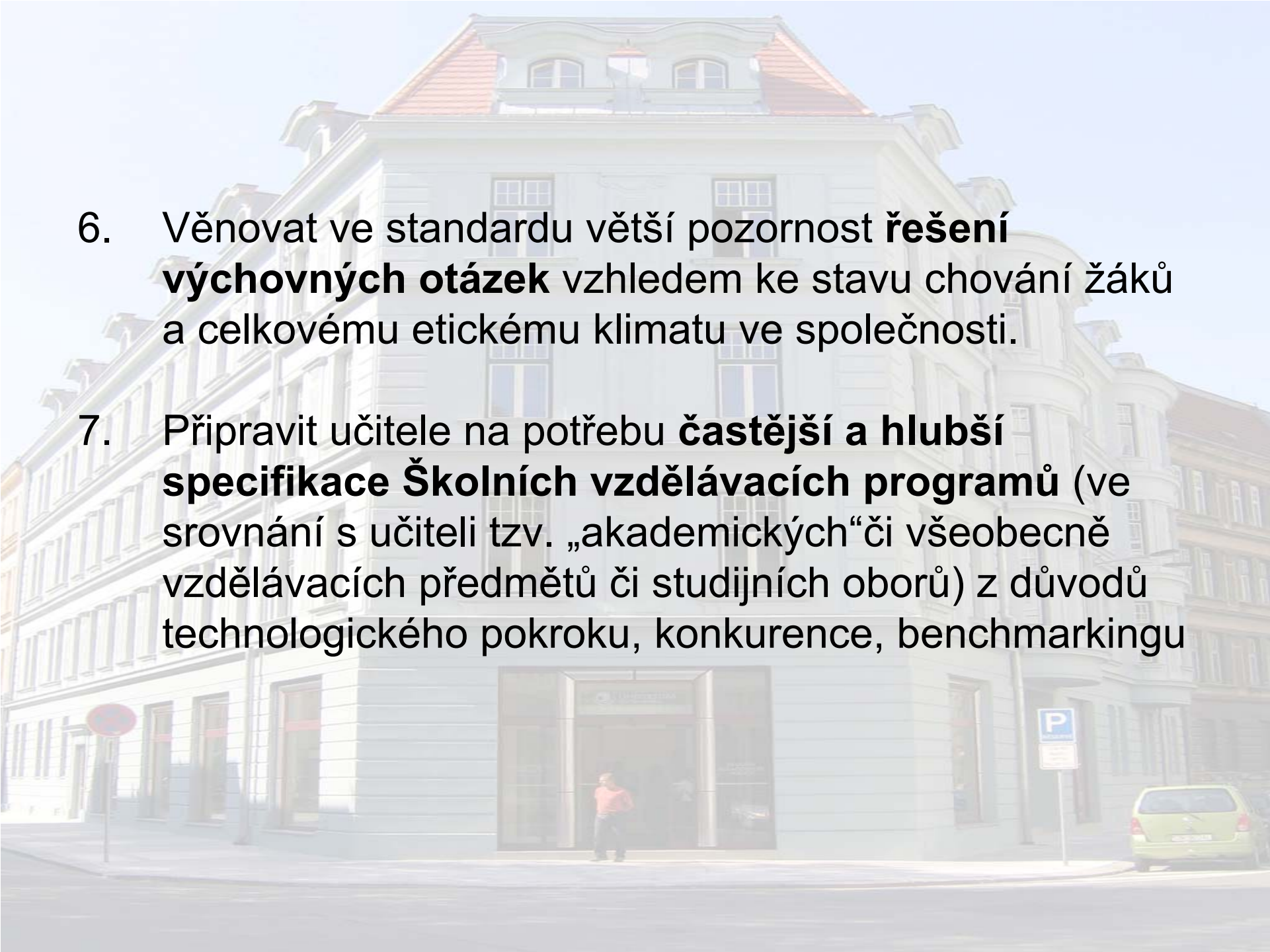
7. Možná specifika profesního standardu UOP a UOV

Pokus o formulaci specifických požadavků na výkon uvedených učitelských subprofesí je

pouze podněcujícím a inspiračním vyjádřením možných přístupů a řešení.

1. Učitelé OP a OV by měli ve stanovených cyklech **prokazovat odbornou kvalifikaci.**
2. Je zapotřebí zvážit možnost jejich **cyklických působení v příslušné praxi.**
3. Zvážit možnost **duálního působení učitelů OP a OV, tj. jejich současného působení v praxi a ve škole.**
4. Pro určité studijní předměty stanovit kvalifikační **požadavek předchozí odborné praxe** (např. manažerské, provozní, správní, podnikatelské aj.).
5. **Rozvinout teorie profesních pedagogik** (viz např. inženýrská pedagogika), např. v rámci většího rozvoje příslušných doktorských studií.

-
6. Věnovat ve standardu větší pozornost **řešení výchovných otázek** vzhledem ke stavu chování žáků a celkovému etickému klimatu ve společnosti.
  7. Připravit učitele na potřebu **častější a hlubší specifikace Školních vzdělávacích programů** (ve srovnání s učiteli tzv. „akademických“ či všeobecně vzdělávacích předmětů či studijních oborů) z důvodů technologického pokroku, konkurence, benchmarkingu

Závěrem

Význam kvalitní a s evropskými zeměmi srovnatelné přípravy učitelů odborných předmětů a odborného výcviku je akcentován řadou empirických zjištění a z nich odvozených teoretických postulátů.

Odborný rozvoj učitelů a školitelů je rovněž jedním z 20 hlavních ukazatelů pro sledování pokroku při plnění lisabonských cílů v oblasti vzdělávání a odborné přípravy.

Česká republika, obdobně jako jiné země EU, bude potřebovat profesní standard učitelů odborných předmětů a odborného výcviku.

Standard by měl být kodifikován právní normou a všemi aktéry vzdělávací politiky respektován.

Měl by mít relativně stabilní charakter.

Literatura:

- ❑ *Common European Principles for Teacher and Trainer Competences and Qualifications*. European Commission. Directorate-General for Education and Culture, 2005.
- ❑ Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18.prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení. (20006/962/ES). Úřední věstník Evropské unie. L349/10 ze dne 30.12.2006.
- ❑ *Implementation of „Education & Training 2010“. Work Programme. Working Group A „Improving the Education of Teachers and Trainers“*. European Commission. Directorate-General for Education and Culture, 2005. Sept. 2004.
- ❑ Kolektiv. *Tvorba hodnotících standardů pro úplné a dílčí kvalifikace*. Praha : NÚOV, 2006.
- ❑ Kolektiv. *Rozvoj národní soustavy kvalifikací podporující propojení počátečního a dalšího vzdělávání*. Praha : NÚOV, 2006.
- ❑ *Sdělení komise. Ucelený rámec ukazatelů a referenčních kritérií pro sledování pokroku při plnění lisabonských cílů v oblasti vzdělávání a odborné přípravy*. Komise Evropských společenství. KOM(2007) 61v konečném znění, Brusel, 21.2.2007.
- ❑ Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.
- ❑ Zákon 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů.

Děkuji za pozornost

Doc. PhDr. Josef Malach, CSc.

Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě

Mlýnská 5, 701 03 Ostrava

e-mail:josef.malach@osu.cz